

ÚVODEM: POVÍDKA, ROMÁN A PERIODICKÝ TISK V 19. A 20. STOLETÍ

Literárněvědné uvažování posledních tří desetiletí vyznačuje rozrušování bariéry mezi tzv. vnějšími a vnitřními přístupy. Sémiotika kultury, kulturní antropologie, sociologie literární komunikace, analýza literárního pole, teorie masových komunikací, věda o literární kultuře, diskurzivní analýza, nový historismus, dějiny knihy a čtenářství, kulturní historie a kulturní studia – všechny tyto disciplíny, metodologické a terminologické návrhy nebo teoretické pozice přispěly (ať již zevnitř nebo zvenčí našeho oboru) k tomu, že si literární historiografie jako sobě adekvátní a pro sebe přínosné připouští dnes otázky konvenčně odkazované do oblasti literární sociologie nebo kulturního dějepisu. Že se nesnaží uvidět v literatuře jen sled proměňujících se uměleckých forem, řadu jedinečných děl a jimi nesených hodnot, ale též síť sociálních praktik spjatých s jejich vytvářením, prosazováním, šířením, hodnocením a užíváním, jejich kulturní, vzdělávací, ekonomické, právní, politické a ideologické kontexty, rozpětí a dynamiku představ literárnosti, kolujících v různých okruzích kulturně a funkčně diferencované literární komunikace.

S vědomím této situace vznikl předložený sborník, jehož vnitřní téma představují dotyky mezi jednou určitou řadou literárních a jinou řadou neliterárních jevů, mezi prozaickým textem a médiem novin, časopisů, magazínů a jiných periodických publikací. Sborník vychází ze symposia *Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století*, uspořádaného ve dnech 13. – 14. října 2004 oddělením pro výzkum literární kultury Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Byla do něj zařazena většina příspěvků přednesených na tomto sympoziu a dodaných k otištění a dále několik statí pro symposium připravených.

Záměrem setkání i sborníku bylo vykročit mimo tu oblast literárního materiálu, která je spojena se dvěma médii, s knihou a literárním časopisem, a funguje jako stabilní základna myšlení o literatuře. Chtěli jsem se naopak soustředit na postavení, funkce, projevy literárnosti v „neliterárním“ tisku, za hranicemi úzce literární a vyhraněně umělecké komunikace, a to z hlediska dvou beletristických útvarů, které jsou pro periodické publikace tohoto typu klíčové. Zajímaly nás povídka (krátká próza) a román v denním, společenském, politickém, osvětovém i zábavním tisku, v novinách, časopisech, kalendářích i magazínech nejrůznějšího zaměření a kulturní úrovně, vycházejících v českých zemích. Byli jsme si vědomi dalekosáhlých proměn vztahu mezi litera-

turou a periodickými publikacemi od období národního obrození po sklonek 20. století, proměn, na nichž se společně podílelo vlastní rozrůžňování a specializace novočeské beletrie, postupná sociální stratifikace periodického tisku, spojená s nástupem moderních masových komunikací, i měnící se postavení literatury a umění v celku dobové kultury. Také tento historický rozměr náležel mezi problémové předpoklady sympozia.

Periodické publikace, zvláště ty, které sehrály malou či žádnou roli ve vývoji české literatury, bezpochyby dosud ukrývají neznámý, málo známý nebo dosud nezpracovaný literární materiál, který – bude-li vzat v úvahu – je s to upřesnit tradované představy o minulosti literární komunikace v českém jazyce. Nicméně nad periodicky publikovanou beletrií vyvstávají i jiné než jen ryze nálezo-ové otázky. Jak tuto beletrii zkoumat? Co je třeba, budeme-li se jí zabývat, brát v úvahu? Jak a v jaké míře se způsob publikace vepisuje do vlastního literárního textu i do způsobu, jímž je konkretizován a recipován? „Přidává“ periodická publikace beletristickému textu něco specifického?

Smyslem statí shromážděným v tomto sborníku není dát na tyto otázky definitivní odpověď, ale uvědomit si je a předestřít různé přístupy k nim, uvést do souvislosti dílčí výpovědi literárních historiků k titulnímu tématu.

Pavel Janáček